

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึกที่ใกล้สูญพันธุ์บริเวณเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการอนุรักษ์และการให้คุณค่าต่อปลาบึกของชุมชนบริเวณเขื่อนแม่จัด และปัจจัยที่มีผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึกแตกต่างกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ตั้งสมมติฐานว่า ตัวแปรอิสระ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร และปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกยังมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามดังกล่าวข้างต้นอีกด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ส่วนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก การให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย ส่วนที่ 4 การประมงและการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัด และส่วนที่ 5 ปัญหาในการอนุรักษ์ปลาบึกและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.94 ประกอบอาชีพประมง ส่วนร้อยละ 46.06 ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น การเพาะปลูกทางการเกษตร รับจ้าง และค้าขาย โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 49.00 มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี สำหรับระดับการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 88.40 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ภูมิฐานะส่วนใหญ่ร้อยละ 89.20 มีภูมิฐานะบริเวณอ่างเก็บน้ำและอยู่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำมาตั้งแต่เกิด รายได้จากการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ร้อยละ 72.20 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,001 - 4,000 บาท โดยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเฉลี่ย 16.47 ปี สถานภาพทางสังคมร้อยละ 96.70 เป็นเพียงราษฎร

ธรรมดา ความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำร้อยละ 67.20 เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ 53.94 เกี่ยวข้องกับการประมง ร้อยละ 7.50 เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นันทนาการ ร้อยละ 6.20 เกี่ยวข้องด้านการใช้น้ำเพื่ออุปโภค และร้อยละ 5.00 ไม่มีความเกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก

แหล่งข่าวสารส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 71.80 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึกจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ร้อยละ 44.00 ได้รับทางโทรทัศน์ ร้อยละ 40.20 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ประมงหรือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ร้อยละ 9.96 ได้รับข่าวสารจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 2.80 ได้รับจากผู้นำท้องถิ่น และร้อยละ 7.10 ได้รับจากหนังสือพิมพ์

สำหรับการฝึกอบรม มีผู้เคยรับการฝึกอบรมร้อยละ 48.50 สามารถแบ่งได้เป็นการอบรมด้านการประมงเพียงร้อยละ 9.12 และด้านป่าไม้ถึงร้อยละ 39.38 ส่วนร้อยละ 51.50 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

ในส่วนของการรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.00 ไม่แน่ใจจำนวนของปลาบึก ร้อยละ 16.20 ระบุว่าปลาบึกมีจำนวนปานกลาง ร้อยละ 14.90 ระบุว่าไม่จำนวนมาก และร้อยละ 2.90 ระบุว่าไม่จำนวนมาก

การรับรู้ถึงระยะเวลาของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 45.23 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 30.29 ไม่ทราบและร้อยละ 24.48 ทราบระยะเวลาที่ปลาบึกอยู่ในอ่างเก็บน้ำ

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก ทักษะต่อการอนุรักษ์ปลาบึก การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย

3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมงรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึก

จากการศึกษาพบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรประมง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับปลาบึกในระดับสูง โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกมากที่สุดถึงร้อยละ 90.00 ว่าแหล่งน้ำเดิมของปลาบึกในธรรมชาติพบได้เฉพาะในแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแหล่งน้ำไหลขนาดใหญ่ และร้อยละ 81.30 เข้าใจว่าปัจจุบันปลาบึกอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์ แต่ยังคงขาดความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ปลาบึกอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์ ถึงร้อยละ 60.60

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.20 เข้าใจว่าการจับปลาที่ยังไม่ได้ขนาดที่เหมาะสมเป็นสิ่งผิดกฎหมาย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 48.50 ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ใช้พิจารณาแหล่งน้ำจืดที่คิดว่าต้องพิจารณาถึงคุณภาพน้ำและสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำเป็นองค์ประกอบ

ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 61.00 ที่เข้าใจถึงหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2 ทศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึก

จากการศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการอนุรักษ์ปลาบึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึงร้อยละ 73.90 และ 19.50 ว่า การจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดเป็นเชิงอนุรักษ์มากกว่าทำลายให้หมดไป กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 63.50 และ 27.80 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดเป็นแหล่งน้ำที่เหมาะสมในการอนุรักษ์พ่อแม่พันธุ์ปลาบึกไม่ให้สูญพันธุ์ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 43.20 และ 17.00 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าปลาบึกเป็นปลาที่สามารถบอกความอุดมสมบูรณ์ของอ่างเก็บน้ำได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับสาเหตุที่ควรอนุรักษ์ปลาบึก กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.20 และ 37.30 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ปัจจุบันปลาบึกในธรรมชาติมีจำนวนลดน้อยลง ดังนั้นจึงควรออกกฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.50 และ 19.90 ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ปัจจุบันมีการเพาะขยายพันธุ์ ปลาบึกได้แพร่หลายแล้วการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำจึงไม่จำเป็น สำหรับวิธีการอนุรักษ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 47.70 และ 35.70 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำต่อเจ้าหน้าที่ประมงและอุทยานแห่งชาติเป็นสิ่งสำคัญเพื่อใช้วางแผนการอนุรักษ์ได้ดี

ทางด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาบึกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 44.80 และ 14.90 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า หน้าที่และความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ปลาบึกเป็นของหน่วยงานประมงเท่านั้น อุทยานแห่งชาติและชาวบ้านไม่เกี่ยวข้อง แต่ก็มียุทธศาสตร์ร่วมกันร้อยละ 58.10 และ 9.50 ที่เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ควรสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานอุทยานแห่งชาติเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การอนุรักษ์ปลาบึกได้ผลดียิ่งขึ้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 49.00 และ 33.20 เห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ควรสนับสนุนการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำให้เกิดขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

3.3 การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคและด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย

การให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภค กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.40 และ 13.70 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า การปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัดต่อเนื่องทุกปีจะก่อให้เกิดผลดี

กับการประมงในอ่างเก็บน้ำตลอดไป โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.30 และ 9.50 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า การพัฒนาการศึกษาชีวิตประวัตินของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นสิ่งแรกที่ต้องศึกษาเพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์

สำหรับด้านการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 47.30 และ 12.90 ให้คุณค่าน้อยและน้อยที่สุดว่าการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่มาจากความต้องการชมปลาบึก

ส่วนด้านการบริโภค กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คุณค่าใกล้เคียงกันทั้งในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ว่าปลาบึกเป็นสัตว์น้ำที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการ จึงควรกระตุ้นให้มีผู้บริโภคแพร่หลาย

การให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 61.40 และ 13.30 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งสำคัญในการหาความรู้ การศึกษาพฤติกรรม ทดลองเพาะขยายพันธุ์ เพื่อเพิ่มจำนวนลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.00 และ 4.10 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับปลาบึกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ปลาบึก ส่วนร้อยละ 67.20 และ 7.10 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่าการให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นควรกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ

ส่วนการให้คุณค่าด้านสังคม กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40.70 และ 9.50 ให้คุณค่ามากและมากที่สุดว่า เมื่อปลาบึกเข้าสู่อ่างเก็บน้ำ ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์ปลาบึก และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40.70 ให้คุณค่าปานกลางว่า ปลาบึกเป็นสัญลักษณ์ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด

ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อทัศนคติและการให้คุณค่าต่อปลาบึก

4.1 ปัจจัยที่มีผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกแตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านที่มี อายุ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ อาชีพ ความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำ และการให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน จะมีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและประสบการณ์มากจะมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากมีแนวโน้มที่จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสถานะปลาบึกในอ่างเก็บน้ำว่าปลาบึกมีปริมาณจำกัด และยังไม่มียผลผลิตทดแทนอย่างต่อเนื่อง เพราะยังไม่มีข้อมูลจากการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ที่ชัดเจน จึงทำให้ผู้ที่มีอายุและประสบการณ์มากมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อย และพบว่าชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะมีทัศนคติในเชิงบวกน้อยกว่าชาวบ้านที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาว

ประมงมีความขัดแย้งกับทางหน่วยงานรัฐในพื้นที่ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากปลาบึกเชิงอนุรักษ์บ่อยครั้ง รวมทั้งยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์ เพราะไม่ได้รับข่าวสารจากการประชาสัมพันธ์และการฝึกอบรมที่ชัดเจน จึงอาจทำให้ชาวประมงมีความเห็นว่าหน้าที่และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ปลาบึกเป็นของหน่วยงานรัฐเท่านั้น ชาวประมงจึงไม่ได้สนใจและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เท่าที่ควร ซึ่งมีผลให้ชาวประมงมีทัศนคติในเชิงบวกน้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ สำหรับชาวบ้านที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำน้อยจะมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีความเกี่ยวข้องมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องน้อยไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปลาบึก จึงขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจับปลาบึกของชาวประมงในอ่างเก็บน้ำ ส่งผลให้มีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่เกี่ยวข้องมาก ส่วนชาวบ้านที่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคมากจะมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่ให้ค่าน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่ให้ค่าน้อยจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง หากมีการอนุรักษ์ปลาบึกที่จริงจัง จึงทำให้มีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่ให้ค่าน้อย อย่างไรก็ตามจากปริมาณปลาบึกที่มีจำนวนจำกัดนี้ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีทัศนคติในเชิงบวกกับการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ เพราะเกรงว่าหากยังไม่มีมาตรการการอนุรักษ์ที่ชัดเจนเหมาะสม พันธุ์ปลาบึกอาจจะหมดไปจากอ่างเก็บน้ำได้ เพราะแรงจูงใจทางรายได้ของปลาบึกที่สามารถสร้างรายได้ได้ดีกว่าสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ

ส่วนชาวบ้านที่มีระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำแตกต่างกัน มีผลให้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาบึกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยชาวบ้านที่อยู่อาศัยนานจะมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาอาศัยน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่อยู่อาศัยนานเห็นว่าปลาบึกมีบทบาทและประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านบริเวณอ่างเก็บน้ำมากขึ้น ทั้งทางด้านการประมงและการท่องเที่ยว หากมีวิธีการอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์จากปลาบึกที่เหมาะสม จะทำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ยาวนาน จึงทำให้ผู้ที่มีระยะเวลาอาศัยนานมีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาอาศัยในชุมชนน้อยกว่า

4.2 ปัจจัยที่มีผลให้ชาวบ้านในชุมชนให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านที่มี อายุ ประสบการณ์ในการประกอบ และอาชีพที่แตกต่างกัน จะมีผลให้มีการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากจะให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อยกว่าผู้ที่มีอายุและประสบการณ์น้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากเห็นว่าปริมาณพันธุ์ปลาบึกยังไม่เพียงพอต่อการประมง ประกอบกับการจับปลาบึกต้องอาศัยเวลา ทุนและมีความเสี่ยงสูงจึงทำให้ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์มากให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อย สำหรับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคในระดับมาก น้อยกว่าชาว

บ้านที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวประมงมีความเห็นว่าปริมาณปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ ยังมีจำนวนจำกัด และยังคงพึ่งพาให้ทางหน่วยงานรัฐนำมาปล่อยเพิ่มเติมเท่านั้น ประกอบกับยังขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพฤติกรรมของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งการจับปลาบึกต้องอาศัยการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูง จากเหตุผลนี้จึงทำให้ชาวประมงส่วนใหญ่ให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคน้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ

ส่วนการรับรู้ถึงจำนวนปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่แตกต่างกันจะมีผลต่อการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยชาวบ้านที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนปลาบึกจะให้คุณค่ามากกว่าผู้ที่ไม่ทราบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่ทราบจำนวนปลาบึกจะสามารถนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาในการจัดการการใช้ประโยชน์จากปลาบึกควบคู่กับการออกมาตรการอนุรักษ์เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากปลาบึกได้เหมาะสมและต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการจับปลาบึกและช่วยลดความขัดแย้งได้ จากเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้ที่ทราบจำนวนปลาบึกให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภคมากกว่า

4.3 ปัจจัยที่มีผลให้ชาวบ้านในชุมชนให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษา วิจัยแตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน จะมีผลให้มีการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยในระดับมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวประมงจะได้รับประโยชน์มากที่สุดหากมีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์มากกว่าอาชีพอื่น ๆ

ส่วนชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน พบว่า มีผลให้มีการให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยชาวบ้านที่มีประสบการณ์มากจะให้คุณค่าด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยน้อยกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านที่มีประสบการณ์มากเห็นว่ายังไม่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาบึกอย่างทั่วถึง ยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่จริงจัง รวมทั้งการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ตั้งแต่เริ่มปล่อยจนถึงปัจจุบันยังคงไม่ชัดเจนและต่อเนื่อง จึงทำให้ชาวบ้านที่มีประสบการณ์มากยังคงเห็นว่า ควรปรับปรุงแนวทางการอนุรักษ์ในด้านที่กล่าวมาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเสียก่อน

ส่วนที่ 5 การประมงและการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำแม่จัด

การประมงในอ่างเก็บน้ำเป็นการประมงแบบกึ่งยังชีพและการค้า โดยผู้ทำการประมงส่วนใหญ่จะประกอบเป็นอาชีพเสริม และส่วนใหญ่ใช้เรือที่ติดเครื่องยนต์ทำการประมง เครื่องมือประมงที่นิยมใช้คือข่ายหรืออวนลอย โดยชาวประมงส่วนใหญ่จะออกวางเครื่องมือช่วงเย็น และจะกู้ขึ้นมาตอนรุ่งเช้าของวันถัดไป ปลาหรือสัตว์น้ำที่ได้ส่วนใหญ่จะเป็นปลาที่หาได้ง่ายและมีอยู่จำนวนมาก ซึ่งจะนำมาขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่บริเวณท่าขึ้นปลามีราคา อยู่ระหว่าง 15 - 40 บาท / กิโลกรัม การงดทำการประมงจะอยู่ในช่วง 16 พฤษภาคม - 15 กันยายน ของทุกปี เนื่องจากเป็นฤดูปลาวางไข่ แต่จะสามารถทำในพื้นที่ที่ตกลงเพื่อการยังชีพได้เท่านั้น

เมื่อมีการนำปลาบึกเข้าสู่อ่างเก็บน้ำหลังจากสร้างเขื่อนแม่จัดเสร็จ ได้มีการตกลงว่าหากชาวประมงผู้ใดจับปลาบึกขนาดเล็กได้ก็ขอให้ปล่อยไปก่อนเพื่อให้มีขนาดใหญ่ก่อน การจับปลาบึกเริ่มทำมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา โดยมีชาวประมงบางรายไปเรียนรู้การจับปลาบึกจากอ่างเก็บน้ำใกล้เคียงและเริ่มทดลองจนขยายไปสู่ชาวประมงที่สนใจ

การจับปลาบึกเริ่มกระทำกันอย่างจริงจังประมาณ ปี พ.ศ. 2542 โดยช่วงที่จับปลาบึกได้มากที่สุด ชาวประมงให้ข้อมูลว่าอยู่ในช่วงเดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน ที่ผ่านมามีจำนวนปลาบึกที่สามารถจับได้มีประมาณ 58 ตัว โดยแบ่งเป็นเพศผู้ 25 ตัว เพศเมีย 25 ตัว ไม่สามารถแยกเพศได้ 8 ตัว โดยมีน้ำหนักอยู่ในช่วง 75 - 160 กิโลกรัม

ในปัจจุบันพบว่ามิชาวประมงที่จับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเพียง 17 ราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7.91 ของจำนวนผู้ที่ขึ้นทะเบียนเรือประมงในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จัด เหตุผลที่มีผู้จับปลาบึกจำนวนน้อยเนื่องมาจาก การจับปลาบึกต้องใช้เงินลงทุนสูง ต้องใช้ระยะเวลา และเสี่ยงต่อการขาดทุน ซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุดของชาวประมงที่ทำให้ยังคงมีชาวประมงที่กล้าเสี่ยงจับปลาบึกจำนวนน้อย

ส่วนที่ 6 ปัญหาในการอนุรักษ์

1. ไม่มีมาตรการในการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำและในแหล่งน้ำที่ชัดเจนแน่นอน
2. ไม่ทราบข้อมูลด้านพฤติกรรมของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำรวมทั้งวัตถุประสงค์ของการปล่อยปลาบึกของเจ้าหน้าที่ประมงที่ชัดเจน
3. การขาดความร่วมมือระหว่างชาวประมงที่จับปลาบึกกับหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น ในเรื่องสถิติและการศึกษาพฤติกรรมของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ
4. การเรียกร้องขออนุญาตจับปลาบึกในบริเวณพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

อภิปรายผลการศึกษา

1. ผลการศึกษา ทักษะคติของชาวบ้านในชุมชนบริเวณเขื่อนแม่จัดต่อการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่าง

เก็บน้ำ พบว่า ชาวบ้านในชุมชนโดยทั่วไปมีทัศนคติที่ดีและเห็นด้วยต่อการอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ เนื่องจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกว่าไม่ใช่พันธุ์ปลาในท้องถิ่น แต่เกิดจากการนำมาปล่อยเพื่ออนุรักษ์และศึกษาวิจัยของหน่วยงานรัฐ และในปัจจุบันกำลังอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์ เพราะการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกยังไม่สามารถทำได้แพร่หลายเหมือนกับสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ จึงทำให้ชาวบ้านเห็นว่าควรอนุรักษ์พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำไว้ เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่อนุรักษ์ปลาบึกที่เหมาะสมแห่งหนึ่ง เพราะมีหน่วยงานรัฐที่มีเจ้าหน้าที่ชัดเจนควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเข้มงวด ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านสามารถนำปลาบึกมาใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์ควบคู่กับประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ยาวนานและต่อเนื่อง

นอกจากนี้ชาวประมงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประโยชน์ของการปล่อยปลาบึกต่อระบบนิเวศภายในอ่างเก็บน้ำว่าปลาบึกมีประโยชน์ในการชีวิตคุณภาพน้ำและบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำในอ่างเก็บน้ำได้ดีกว่าสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ โดยให้เหตุผลว่าเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำพบว่าปลาบึกมีการเจริญเติบโตได้ดี จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่จิดว่าเป็นแหล่งน้ำที่เหมาะสมในการอนุรักษ์พ่อแม่พันธุ์ปลาบึกเพื่อศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง สำหรับวิธีการนำพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรมีการสนับสนุนการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเพื่อลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของอดิศรณ กองเพิ่มพูล (2543) ที่ศึกษาพบว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยเห็นด้วยมากที่สุดว่าควางผาเป็นสัตว์สงวนที่ใกล้สูญพันธุ์จึงควรที่จะอนุรักษ์ให้อยู่คู่กับป่าอมก๋อย เนื่องจากป่าอมก๋อยเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ส่วนการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่กระทำกันในปัจจุบันพบว่าชาวบ้านยังคงเห็นด้วยว่าการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังคงเป็นเชิงอนุรักษ์มากกว่าการทำลายให้หมดไป ด้วยเหตุผลว่า ยังมีชาวบ้านจำนวนน้อยที่ทำการจับปลาบึกเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาและเงินทุน และหากจับปลาบึกได้ในแต่ละครั้งก็จะได้อายุที่เป็นประโยชน์นำไปใช้ประกอบกับการศึกษาได้ รวมทั้งปลาบึกยังอยู่ในพื้นที่ที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวดจากหน่วยงานรัฐ ทำให้มีการทำผิดกฎหมายน้อย จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าเป็นการใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์มากกว่าการทำลาย สำหรับแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ ชาวบ้านเห็นว่ายังขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐในพื้นที่และชาวประมงในการประสานงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาบึก ซึ่งแม้ว่าผลจากการศึกษาจะพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในระดับสูง แต่ก็ยังขาดข้อมูลข่าวสารและการจัดการฝึกอบรมเพื่อ

เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ชาวบ้านที่ชัดเจน จากเหตุผลนี้อาจทำให้ชาวบ้านบางส่วนมีทัศนคติในเชิงลบกับหน่วยงานอุทยานแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ในพื้นที่ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด จึงทำให้ปัจจัยความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านบริเวณเขื่อนแม่งัดไม่มีผลทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดที่แตกต่างกัน แต่ชาวบ้านก็ยังเห็นด้วยว่าควรสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับหน่วยงานอุทยานแห่งชาติให้มากยิ่งขึ้นในการออกกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและเข้มงวดเพื่อควบคุมการจับปลาน้ำจืด โดยชาวบ้านส่วนใหญ่สนับสนุนและเห็นว่าเป็นวิธีการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดที่ดีทางหนึ่ง เพราะจะช่วยให้ชาวบ้านและหน่วยงานรัฐร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลได้ชัดเจน และสามารถนำมาใช้ประกอบการศึกษาและวางแผนการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งหากทางรัฐทั้งทางหน่วยงานประมงและอุทยานแห่งชาติมีการประสานงานและทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์แก่ชาวบ้านที่ชัดเจน โดยการให้ความรู้ความเข้าใจและให้ข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพันธุ์ปลาน้ำจืดที่จัดว่าเป็นทรัพยากรที่เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ (State property) แก่ชุมชน โดยมุ่งสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวประมงในอ่างเก็บน้ำว่า ชาวประมงไม่ได้เป็นเพียงผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์เท่านั้น แต่มีส่วนในการช่วยเหลือในด้านการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล และช่วยควบคุมการจับปลาน้ำจืดกับทางรัฐ เพื่อให้การจับปลาน้ำจืดเกิดประโยชน์ทางการอนุรักษ์และทางเศรษฐกิจสูงสุดแก่ชุมชน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ของการจับปลาน้ำจืดได้มาก เพราะผู้นำชุมชนและชาวประมงมีความเข้าใจในบทบาทและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าชาวบ้านจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ แต่จะได้รับข่าวสารจากหน่วยงานรัฐในพื้นที่และผู้นำชุมชนซึ่งเป็นแหล่งข่าวสารภายในน้อย สำหรับแหล่งข่าวสารภายนอกชาวบ้านจะได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารและปัจจัยความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ไม่มีผลทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดที่แตกต่างกัน

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีทัศนคติในการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดแตกต่างกัน พบว่า ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมากส่วนใหญ่จะมีทัศนคติในเชิงบวก ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวบ้านรับรู้ว่าการจับปลาน้ำจืดไม่ใช่ปลาที่พบในท้องถิ่น และต้องนำเข้าสู่อ่างเก็บน้ำเท่านั้นหากไม่มีการอนุรักษ์ก็มีโอกาสหมดไปได้ สอดคล้องกับการศึกษาของสุนทรี จินธรรม (2531) ที่ศึกษาพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในหมู่บ้านโครงการปทุมมอโสภ ค่ำบล พระประโทน อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม ในทางบวก แต่แตกต่างกับการศึกษาของพัชรินทร์ ยาระนะ (2537) ที่ศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรต่ออาชีพเกษตรกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คอยูกา อำเภอบัว จังหวัดน่าน

สำหรับชาวบ้านที่มีระยะเวลาที่อาศัยบริเวณอ่างเก็บน้ำมากส่วนใหญ่จะมีทัศนคติบวก เนื่องจากปัจจุบันปลาบึกเป็นสัตว์น้ำที่มีประโยชน์ในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชาวประมง รวมทั้งมีส่วนทำให้ประชาชนทั่วไปรู้จักเขื่อนแม่งัดมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยนานมีทัศนคติในเชิงบวกในการอนุรักษ์ปลาบึก ส่วนในด้านความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในอ่างเก็บน้ำพบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องน้อยส่วนใหญ่จะมีทัศนคติในเชิงบวก เพราะได้รับข้อมูลข่าวสารรวมทั้งการรับรู้สถานะการจับปลาบึกในอ่างเก็บน้ำน้อย จึงทำให้มีทัศนคติในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่เกี่ยวข้องมาก ขณะที่ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงส่วนใหญ่มีทัศนคติในเชิงลบ เนื่องจาก ชาวประมงเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหากมีการอนุรักษ์ที่เข้มงวด ประกอบกับยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ที่ชัดเจน รวมทั้งไม่มีโอกาสเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์ปลาบึก ทำให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐเกี่ยวกับผลประโยชน์จากการจับปลาบึก ส่งผลให้มีทัศนคติในเชิงลบมากกว่าอาชีพอื่น ๆ และชาวบ้านที่ให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคในระดับมากส่วนใหญ่จะมีทัศนคติในเชิงบวก เนื่องจาก หากมีการอนุรักษ์ชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากปลาบึกมากที่สุด

2. ผลการศึกษาการให้คุณค่าต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ด้านเศรษฐกิจและการบริโภค พบว่า ชาวบ้านให้ความสำคัญในระดับมากกับหน่วยงานรัฐในการเร่งศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเชิงพาณิชย์ เนื่องจาก หากมีการศึกษาการเพาะขยายพันธุ์ปลาบึกอย่างจริงจัง จะทำให้อ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาบึกที่สำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้รับรู้ถึงความก้าวหน้าของการศึกษา จึงทำให้ชาวบ้านขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาปลาบึกเชิงพาณิชย์ ส่งผลให้ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารและปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไม่มีผลต่อชาวบ้านในการให้คุณค่าด้านเศรษฐกิจและการบริโภค เพราะชาวบ้านเห็นว่า การเพิ่มปริมาณปลาบึกในอ่างเก็บน้ำยังคงต้องพึ่งพาการนำมาปล่อยของทางหน่วยงานรัฐเท่านั้น ส่งผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้คุณค่าในระดับมากกว่าทางรัฐควรที่จะนำพันธุ์ปลาบึกมาปล่อยเป็นประจำทุกปี เพราะจะช่วยให้ชาวประมงส่วนใหญ่ที่มีรายได้น้อยมีโอกาจับปลาบึกเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้มีเพิ่มมากขึ้น สำหรับทางด้านการท่องเที่ยวชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในระดับน้อยกว่าการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำเกิดจากความต้องการชมปลาบึก เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่า ทัศนียภาพตามธรรมชาติภายในอ่างเก็บน้ำที่สวยงามจะดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำมากกว่า ส่วนในด้านการบริโภคชาวบ้านให้คุณค่าใกล้เคียงกันว่าปลาบึกเป็นปลาที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการจึงควรกระตุ้นให้เกิดการบริโภค เพราะเนื้อปลาบึกมีราคาสูง ซึ่งเหมาะสมกับผู้ที่มีรายได้สูงมากกว่า

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านเศรษฐกิจและการบริโภคแตกต่างกันพบว่า ชาวบ้านที่มีอายุและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมากจะให้คุณค่าในระดับน้อยเนื่องจาก ชาว

บ้านเรียนรู้ว่าการจับปลาบึกต้องอาศัยระยะเวลา แล่งเงินทุน ประกอบกับมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนสูงเพราะปลาบึกมีปริมาณน้อยและจำกัด จึงทำให้ผู้ที่มีอายุและประสบการณ์มากยังคงให้คุณค่าน้อยในด้านเศรษฐกิจและการบริโภค สำหรับการรับรู้ถึงจำนวนปลาบึก พบว่า ชาวบ้านที่ทราบจำนวนปลาบึกจะให้คุณค่าในระดับมาก เนื่องจาก การรับรู้จำนวนปลาบึกที่ชัดเจนจะทำให้ชาวบ้านตัดสินใจในการใช้ประโยชน์ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ส่วนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าในระดับน้อย เนื่องจากชาวประมงเห็นว่าในอ่างเก็บน้ำยังมีปลาบึกในปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อการทำการประมง และการจับปลาบึกจะต้องใช้เงินลงทุนและมีความเสี่ยงสูง จึงทำให้ชาวประมงส่วนใหญ่ให้คุณค่าน้อยว่าปลาบึกเป็นปลาที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการบริโภคต่ออาชีพของตนเอง

3. ผลการศึกษาการให้คุณค่าต่อปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัย พบว่า ชาวบ้านให้คุณค่าในระดับมากต่อพ่อแม่พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำว่า เป็นแหล่งศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเพาะขยายพันธุ์ลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เนื่องจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปลาบึกว่าเป็นสัตว์น้ำหายากและใกล้สูญพันธุ์ รวมทั้งทางหน่วยงานรัฐได้นำมาปล่อยเพื่ออนุรักษ์และศึกษาวิจัยในสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่ในด้านการอนุรักษ์ชาวบ้านยังให้คุณค่าในระดับน้อยเพราะว่าหลังจากที่ปล่อยปลาบึกลงในอ่างเก็บน้ำแล้วชาวบ้านมิได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่ออนุรักษ์ รวมทั้งไม่มีการให้ข่าวสารและความรู้ความเข้าใจซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชาวประมงตระหนักถึงการอนุรักษ์ปลาบึก ทั้งนี้เนื่องจาก แนวทางการให้ข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาบึกในแหล่งน้ำต่าง ๆ จากรัฐยังไม่ชัดเจน ซึ่งมีผลให้ปัจเจกข่าวสารและความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ไม่มีผลต่อชาวบ้านในการให้คุณค่าด้านอนุรักษ์ที่แตกต่างกัน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในระดับมากกว่าควรสนับสนุนให้มีการร่วมกันอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่นกับชาวบ้านให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณจำกัดได้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนการให้คุณค่าต่อปลาบึกว่าเป็นสัญลักษณ์ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัด ชาวบ้านให้คุณค่าในระดับปานกลาง เนื่องจาก ประชาชนที่มาท่องเที่ยวในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่มักจะสอบถามถึงปลาบึกในอ่างเก็บน้ำ จึงทำให้ชาวบ้านเห็นว่าปลาบึกมีส่วนทำให้ประชาชนรู้จักเขื่อนแม่งัดมากยิ่งขึ้น

สำหรับปัจจัยที่มีผลให้ชาวบ้านให้คุณค่าต่อปลาบึกด้านการอนุรักษ์ สังคมและการศึกษาวิจัยแตกต่างกัน พบว่า ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมากจะให้คุณค่าในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องจาก การประชาสัมพันธ์รวมทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากปลาบึกในการศึกษาวิจัยและการอนุรักษ์ตั้งแต่เริ่มปล่อยจนถึงปัจจุบัน ยังคงไม่ชัดเจน จึงทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์มากส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่าในระดับน้อย ส่วนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงจะให้คุณค่าในระดับมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงจะได้รับประโยชน์จาก

ปลาบึกอย่างต่อเนื่อง หากมีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวประมงส่วนใหญ่ให้คุณค่าในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการสร้างเสริมทัศนคติที่ดีและการให้คุณค่าในด้านต่าง ๆ แก่ชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำควรปรับปรุงดังนี้

1. ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และการมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำให้มากยิ่งขึ้น ว่าจะไม่ใช้หน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่ชาวบ้านควรมีส่วนร่วมด้วย เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกความเป็นเจ้าของและกระตือรือร้นในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ติดตามข้อมูลเกี่ยวกับปลาบึก รวมทั้งการมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการใช้ประโยชน์จากปลาบึกในอ่างเก็บน้ำที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ทางอุทยานแห่งชาติและหน่วยงานประมง ควรส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มชาวประมงในอ่างเก็บน้ำให้มีส่วนร่วมในการออกกฎเกณฑ์ควบคุมการจับปลาบึก รวมทั้งชี้แจงแนวทางการปฏิบัติในการอนุรักษ์ปลาบึกให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดพื้นที่ ฤดูกาล ขนาดที่จับ จำนวนที่อนุญาตให้จับต่อปี จำนวนเครื่องมือรวมทั้งขนาดที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาประกอบการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกซึ่งเป็นพื้นฐานของการอนุรักษ์

3. ควรให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปล่อยปลาบึก ตลอดจนความก้าวหน้าของการดำเนินการศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำแก่ชาวประมงและชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชาวบ้านมีข้อมูลประกอบในการใช้ประโยชน์ ลดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่ต้องการอนุรักษ์กับชาวประมงที่จับปลาบึก

4. ควรจัดฝึกอบรมแก่ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบอาชีพประมงและชาวบ้านที่สนใจเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของชุมชนต่อการอนุรักษ์พันธุ์ปลาบึก และเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ ก่อนที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ร่วมกับทางราชการได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์มากยิ่งขึ้นจะเป็นการช่วยลดความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ของการอนุรักษ์ปลาบึกที่ระหว่างรัฐและชาวบ้านได้อีกทางหนึ่ง

5. ควรเร่งศึกษาการพัฒนาพ่อแม่พันธุ์ปลาบึกในอ่างเก็บน้ำให้สามารถนำมาเพาะขยายพันธุ์เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณอ่างเก็บน้ำทั้งด้านการประมงและการท่องเที่ยวและเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปลาบึก

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรศึกษาบทบาทของชาวประมงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่จะศึกษาชีวประวัติของปลาบึกในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล เพื่อเป็นแนวทางเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้มีส่วนร่วมที่จะศึกษาชีวประวัติของปลาบึกให้ดียิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University